

Analiza „Brijunskoga transkripta” ili

Brijuni 31. srpnja 1995.

– 10 sati i 50 minuta

admiral Davor Domazet Lošo

Uvod

Jugoslavenska upravljana kriza, nakon što se okončala, krojačima novoga svjetskoga poretka trebala je zato da se uvijek, kad bude nužno, može reći „*propust Europe da spriječi sukob u Jugoslaviji način je upravljanja svijetom, kakav se ne smije dopustiti u budućnosti*”.

To je razlogom zašto su i prije Daytona, pretežito posredovanjem medija, počeli krajnje jednostrani prikazi događaja i činjenica o jugoslavenskoj upravljanoj krizi. Sustavnom proizvodnjom stereotipa o odgovornosti za rat i počinjene zločine uspjelo se ne samo relativizirati srpsku agresiju, nego ostvariti *pristanak* da su svi podjednako krivi. Prema Hrvatima, koji su u popriličnoj mjeri pomrsili račune nadzirateljima upravljane krize, otišlo se tako daleko da su generala Antu Gotovinu uguralo u trojicu najtraženijih ratnih zločinaca u bivšoj Jugoslaviji.

Za pisanje službene, ali inverzne povijesti jugoistoka Europe s kraja dvadesetoga stoljeća, jer o tome je riječ, nužan uvjet, jest ravnoteža krivnje svih strana u sukobu. Dakle, nadziratelji upravljane krize, prema svojoj mjeri i kako to njima najbolje odgovara, kroje i oblikuju virtualnu prošlost da bi projicirana budućnost bila u granicama predviđenoga plana. Uostalom, to nije ništa novo.

Znano je, onomu tko želi znati, da je uz punu potporu Anglosaksonaca, velikosrpski projekt bio osmišljen tako

da se „otme što više teritorija pa da se onda, nakon što Srbi dobiju što žele, na to područje pozovu snage Ujedinjenih naroda da one presude”, a temelj za to bit će „teritorij koji okupiraju pripadnici srpskog naroda”.

U sklopu te strateške zamisli svi, ili gotovo svi Srbi prihvatili su zamisao ‚velike Srbije’ pa drugo rješenje nisu ni pokušali traži. Ponajmanje su tragali za takvim rješenjem da se prihvati činjenica da Jugoslavije više nema, da su Srbi državljani samostalne države Hrvatske i da kao takvi sudjeluju u izgradnji njezinih institucija. Oni se ne opredjeljuju za takav pristup, nego jedino vide, jer su tako pripremljeni, da je demokratska hrvatska država ‚zločinačka’. U tome su ih podučavali ljudi poput generala Dušana Pekića, koji je početkom 1992., obraćajući se vojsci ‚Krajine’, ustvrdio da „oni sada rješavaju ono što su – partizani prepustili riješiti u Drugom svjetskom ratu”.

Ne samo da je to bilo zastrašujuće, nego je takav pristup unaprijed isključivao svaki dijalog i razložen pristup rješavanju političkog ustroja, nakon što je postalo vidljivo da Jugoslavija ne može opstati. Jugoslaviju nije srušio Tuđman, a ponajmanje hrvatski nacionalizam, što je omiljena teza svih nepopravljivih Jugoslavena i njihovih mentora, nego je Jugoslaviju srušila zamisao ‚velike Srbije’, kao što bi je također srušio i ‚Narodni front’ admirala Mamule. Problem je u tome, a to je nadzirateljima jugoslavenske upravljane krize itekako bilo znano, što Srbi u Hrvatskoj nisu htjeli prihvatiti samostalnu hrvatsku državu, zato su i poticali na pobunu, zato i jesu bili ‚remetilački čimbenik’, iako te riječi mnogima nije drago čuti. Tko je tjerao Srbe da prihvate igru na sve ili ništa? Nitko, osim njih samih i njihove mitomanske svijesti o ‚velikoj veličini’. Oni su konačno sami sebi srušili taj mit, da bi bijegom, jer ih nitko nije tjerao, pokušali ponovno oživjeti mit o Srbima kao ‚stradalničkom narodu’. Ali, ne više o narodu koji ‚dobiva u ratu’, a ‚gubi u miru’, nego uz pomoć britanske *diplomacije prijevarom* obrnutim smjerom – ‚gubimo u ratu, ali dobit ćemo u miru’.

Za pisanje inverzne povijesti nadzirateljima jugoslavenske upravljane krize, matricu rata na ‚prostoru južno od Alpa i sjeverno od Grčke’ bilo je potrebno svesti na paradigmu zločina na svim stranama. Vukovar i Srebrenica bili su više nego dokaz srpskih zločina. Planska pojava mudžahedina i njihovi zločini u središnjoj Bosni dovoljna su hipoteka za bosanskohercegovačke Muslimane. U tome mozaiku nedostajali su ‚zločini’ Hrvata. Operacija „*Oluja*” i plan B s evakuacijom Srba moglo bi se, prosuđeno je, dugoročno Hrvatima nametnuti kako krimen.

Veći dio toga plana već je ostvaren, zahvaljujući saborskom zastupnicima koji su 2000. digli ruku za to da haško sudište ima nadležnost nad oslobodilačkim operacijama „Bljesak” i „Oluja”. Od tada, više ništa nije moglo zaustaviti informacijski rat, koji će početi bjesniti prema „Oluji”, i općenito prema Domovinskom ratu. Da bi na ‚balkanskim poljanama smrti’, mogli potpuno pobijediti krojači ‚novoga svjetskoga poretka’, glavne zapreke i smetnje ostale su i dalje nacija i nacionalna država, vjera i identitet. To u prijevodu, u hrvatskom slučaju, znači, da virtualno treba pobijediti ‚autokrata’ i ‚nacionalista’ dr. Franju Tuđmana nakon njegove smrti.

Da bi se to moglo postići, posegnulo se za takozvanim ‚brijunskim transkriptom’.

Teško je nabrojiti na koje je sve načine punih deset godina taj zapis od 31. srpnja 1995. prepričavan, tumačen, kako su iz njega izvlačene rečenice, pa i pojedine riječi, da bi se pod svaku cijenu dokazao ‚zločinački pothvat’. Budući da je ovo knjiga o Domovinskom ratu, razložno je da autor, sudionik sastanka Vrhovnoga zapovjednika s visokim vojnim dužnosnicima Hrvatske vojske, obrazloži svaki stav, rečenicu, pa i pojedine riječi, što su se izrekle o oslobodilačkoj operaciji „Oluja” toga 31. srpnja 1995., na Brijunima, počevši od 10 sati i 50 minuta.

Političko opravdanje operacije „Oluja”

Politika i strategija hrvatskoga predsjednika dr. Franje Tuđmana, u stvaranju hrvatske države i u njezinoj obrani, kako se to vidjelo iz perspektive Beograda *„bila je konzistentno oblikovana, priopćena bez sustezanja, ostvarivana korak po korak, bez radikalnih promjena i lomova”*. I njegov sastanak s generalima 31. srpnja 1995. u 10 sati i 50 minuta na Brijunima počinje upravo tako, jasno i bez suvišnih riječi.

„Gospodo, sazva sam ovaj sastanak da bismo procijenili sadašnju situaciju, da bih čuo vaša mišljenja prije nego što donesem odluku o daljnjim našim pothvatima ovih dana.” Iz ove rečenice razvidno je da je hrvatski predsjednik namjeravao donijeti odluku o poduzimanju vojne operacije za rješenje okupiranih područja, i to u idućim danima, ne naglašavajući kada će to biti. Dakle, brijunski sastanak imao je isključivo vojno obilježje, stratešku razinu.

To Tuđman potvrđuje na sljedeći način: „Kao što znate, mi smo bili odlučni da počemo u daljnje operacije, čemu je ova operacija, pothvat Grahovo-Glamoč trebala

također poslužiti i u odnosu na Bihać, ali i radi opkoljavanja Knina. Bili smo odlučni da pođemo u deblokadu Bihaća sa zapadne strane.” Deblokada Bihaća sa „zapadne strane” odnosila se na operaciju probijanja koridora Slunj-Bihać širine 20 kilometra, koja je bila planirana u zimu 1994. nakon prvoga srpskog napada na „zaštićeno područje” Bihaća, i koja je na snazi, kao mogućnost, ostala sve do brijunškoga sastanka, točnije do 1. kolovoza 1995. Tuđman nastavlja započetu misao i kaže: „Međutim, sada je takva situacija da su nam predstavnici Ujedinjenih naroda Akashi, Stoltenberg sa Srbima taj razlog izbili iz ruke, jer prema tome oni povlače svoje snage s područja Bihaća. Ne će napadati, dozvoljavaju da se UNCRO postavi na te granice, na promatranje. I, to jasno da su odmah dostavili čitavom svijetu. A, svaka vojna operacija mora imati svoje političko opravdanje”. Kako državnik, Tuđman je znao da vojna operacija strateške razine mora imati političko opravdanje, ne kao izgovor, nego kao logičan slijed vjerodostojnosti državne politike. Prijedlog Akashija i Stoltenberga potpuno je išao u prilog srpskoj strani jer se s njime u smislu operativne situacije ništa bitno ne bi promijenilo, osim što bi se srpskom vodstvu omogućilo dobivanje na vremenu „bar do listopada”. Odnosno, srpsko vojno vodstvo dobilo bi dovoljno vremena za pregrupiranje snaga, da bi se izveo planirani protuudar na grahovsko-glamočkoj bojišnici i obnovila napadna operacija na „zaštićeno područje” Bihaća. To je razlogom da je, 29. srpnja 1995., dakle, dva dana prije brijunškoga sastanka, formirano zajedničko zapovjedništvo „srpske vojske Krajine” i „vojske republike Srpske”.

Odnos velikih sila prema operaciji „*Oluja*”

Tuđman izvođenje operacije „*Oluja*” promatra u odnosu političkih snaga na međunarodnoj sceni. Jasno razlučuje srpske igrače Veliku Britaniju i Francusku s jedne strane, i strateške interese Sjedinjenih Američkih Država i Njemačke s druge strane. Zato on i upozorava: „*Prema tome, mi više nemamo opravdanja da idemo u deblokadu Bihaća. Ali, čini se da bismo mogli povoljnu političku situaciju u Hrvatskoj, demoralizaciju u srpskim redovima, naklonost ljudi u Europi, jednim dijelom u Europi, ono što je sklono rješenju te krize i u korist Hrvatske, gdje imamo, znači, prijatelja Njemačku koja nas suzdržano podržava i u političkim razgovorima, ali i u NATO-u, gdje također imaju razumijevanja za naše poglede. Imam naklonost i*

Sjedinjenih Američkih Država, ali do određene granice, ako ćete, gospodo, izvršiti na profesionalan način, kao što ste izvršili u zapadnoj Slavoniji u roku od nekoliko dana, to znači, molim, tri do četiri, maksimum osam dana, onda možemo računati da ćemo i politički, da nećemo politički ne samo pretrpjeti štete, nego ćemo politički u tom i takvom svijetu dobiti.”

Neprijeporno je da je Tuđman govorio o političkim odnosima unutar euroatlantskih moćnih država i njihovih interesa, koji su, kao što je vidljivo različiti, pa i suprotstavljeni. U takvu pristupu samo „zaštićeno područje“ Bihaća postaje irelevantno jer politika koja podržava Srbe želi dobiti na vremenu „*bar do listopada*“, a druga, koja je suprotna, želi rješenje krize, što podrazumijeva promjenu operativne situacije na terenu. Tuđman dobro prosuđuje povoljne uvjete za operaciju, kao što su hrvatsko jedinstvo i moral, ali i demoralizacija na protivničkoj – srpskoj strani. Za njega je od iznimne važnosti „*naklonost*“ Sjedinjenih Američkih Država, koja je uvjetovana brzinom izvođenja operacije. Određena suzdržanost Sjedinjenih Američkih Država, na koju je upozorio hrvatski predsjednik, posljedica je opstrukcije Velike Britanije i Francuske, koju su one sustavno vodile, prije svega unutar NATO-a, ali i na konferencijama i sjednicama, više ili manje otvoreno podržavajući Srbiju i Slobodana Miloševića.

Političku štetu u funkciji brzine izvođenja operacije Tuđman vidi dvojako. Prvo, „*brzo*“ znači ukloniti britansko-francuski utjecaj u Vijeću sigurnosti i možebitno izglasavanje sankcija. I drugo, svaka dugotrajnost operacije išla bi na ruku Srbiji i Miloševiću, s mogućnošću uključivanja Vojske Jugoslavije. Ne samo to, nego bi dugotrajnost značila neuspjeh, koji bi sigurno vodio zamrzavanju stanja na okupiranim područjima, u dužem razdoblju. A to bi pak za posljedicu imalo stvaranje unutarnje opstrukcije, koja je počela pismom šestorice 1993., a nastavljena je neuspjelim Mesićevim i Manolićevim pučem 1994. godine.

Totalni poraz ili zadati takav udarac da Srbi praktično nestanu

U riječima „*ali, ako idemo ovih dana u daljnje pothvate onda Bihać može biti još samo kao izlika i sporedno*“. Dakle, riječ je o sveobuhvatnoj operaciji oslobađanja okupiranih područja Republike Hrvatske pod nadzorom UNCRO-a, ne samo spas Bihaća. Zato Tuđman nastavlja „*a protivniku onda moramo nanijeti totalni poraz, jug i*

sjever, da se razumijemo, poštujući istok na miru". Razvidno je da je predsjednik Tuđman potpuno prihvatio postavke strategijske operacije za oslobađanje okupiranih područja, i to napad na strategijskom težištu kojega čine Dalmacija, Lika, Kordun i Banovina, a obranu u hrvatskom Podunavlju. Razlog za takav plan operacije je – bojaznost od uključivanja Vojske Jugoslavije. Zato predsjednik Tuđman istodobno i pita i odgovara: *„Zašto pustiti istok na miru? Zato što se i ti naši prijatelji boje da ne uđe Jugoslavija u rat u cjelini, s Jugoslavijom i Rusija, pa prema tome opći rat”.*

Kakvu operaciju u što kraćem vremenu, i s kojim ciljem, želi Tuđman? Njegove iduće rečenice postat će najcitiraniji dio takozvanoga brijunškoga transkripta i glavni ‚dokaz‘ za ‚zločinački pothvat‘, a one glase: *„Riješiti, na koji način? To je sada tema naše današnje rasprave. Da nanesimo takve udarce da Srbi praktično nestanu, da ono što nećemo odmah zahvatiti da mora kapitulirati u nekoliko dana”.*

Nakon tih riječi, i nakon napomene da plan strategijske operacije oslobađanja okupiranih područja koji je na snazi bio do 1. kolovoza 1995. treba razmotriti i modificirati, hrvatski predsjednik, prelazi na jug Hrvatske. Na pamet mu dolazi i Mostar, zato što bi srpske snage u protuudaru mogle krenuti dolinom Neretve sve do Dubrovnika. Nakon toga malog otklona predsjednik Tuđman ponovno se vraća na bit problema, kako poraziti ‚srpsku vojsku Krajine‘, tako da ona kapitulira.

Zagovornici teorije o ‚etničkom čišćenju‘ u svojim pisanijama i tumačenjima nikada nisu naveli nastavak misli hrvatskoga predsjednika i sljedeću rečenicu, a koja, kao što stoji u izvorniku, glasi: *„Prema tome, nije nam glavna zadaća Bihać, nego je nanošenje na nekoliko pravca takvih udara da se srpske snage više ne mogu oporaviti, nego da moraju kapitulirati”.* Dakle, više je nego jasno da se riječi *„da Srbi praktično nestanu”* ne odnosi na Srbe kao narod, nego na *„srpske snage”*, i one su te koje moraju *„kapitulirati”.*

Tuđman prosuđuje, ako srpske snage budu brzo poražene, odnosno ako kapituliraju, Jugoslavija se neće angažirati izravno. To je hrvatski predsjednik izveo iz činjenice da je jugoslavensko političko vodstvo pozivalo međunarodnu zajednicu da osigura prestanak neprijateljstava i političke razgovore. Radi sagledavanja cjeline političke situacije, u kojoj bi se trebala izvesti strategijska operacija oslobađanja okupiranih područja, hrvatski predsjednik nazočnim je generalima smatrao potrebitim napomenuti da se njegov odgovor Yasuhsiju

Akashiju temeljio na postavci „uzmi ili ostavi“. Zato ustrajava da se operacija mora završiti u „tri do četiri, maksimum osam dana“. Njegova napomena o odgovornosti svakog ponaosob za „ono što se dogovorimo za provedbu“, ali i o važnosti „usklađene suradnje na svim bojištima“, što je preduvjet za „uspjeh oslobađanja u kratko vrijeme“, u funkciji su dodatne motivacije, ali i upozorenja o političkoj i strateškoj važnosti operacije oslobađanja okupiranih područja. On će zato svoju opću zamisao i završiti riječima: „da budem do kraja jasan, da bi trebalo razmisliti, da se, znači, ove snage od Grahova usmjere onda prema ovamo u ofenzivnim djelovanjima“. Vrhovni zapovjednik ovim je stavom odredio da je glavni objekt napada u strateškoj operaciji „Oluja“ – Knin.

Četiri gravitacijske točke operacije „Oluja“

Da je sastanak na Brijunima 31. srpnja 1995. imao sva obilježja vojnoga sastanka najviše razine, pokazuje i slijed kojim su hrvatski visoki vojni dužnosnici obrazlagali plan operacije, te gdje, što i kako treba korigirati glede postojećega plana i već za operaciju razvijenih snaga.

Prvo je riječ od Vrhovnoga zapovjednika dobio načelnik Obavještajne uprave Glavnoga stožera Oružanih snaga.

Načelnik obavještajne uprave na strateškoj razini iznosi situaciju o mogućnostima i namjerama protivnika te daje prijedlog cjelovite napadne operacije, sukladno općoj zamisli Vrhovnoga zapovjednika. Njegovo je izlaganje počelo tvrdnjom da je opća situacija za izvođenje „*radikalne operacije*“, to jest sveobuhvatne operacije, a ne parcijalne, „*izuzetno povoljna*“. Razlog takvoj tvrdnji temeljio se na činjenici što je prodor hrvatskih snaga, pod zapovijedanjem generala Ante Gotovine, prema Grahovu riješio jedan od četiri ključna elementa operacije za oslobađanje okupiranih područja. Naime, taj je prodor hrvatskih snaga riješio problem vezivanja snaga ‚vojske republike Srpske‘ u Bosni i Hercegovini, uključujući i one u dubini bosanskohercegovačkoga bojišta, kao što je Istočnobosanski korpus. Druga gravitacijska točka operacije na koju je upozorio načelnik Obavještajne uprave, jest prodor snaga Hrvatske vojske prema Hrvatskoj Kostajnici, a zatim prema Dvoru na Uni. To je bilo iznimno važno, da bi se na sjeveroistočnom području operacijskoga prostora izveo manevar takozvane „*duboke operacije*“, kao jednog od glavnih načela upotpunjujuće bitke ili „*zračno-kopnene bitke*“ po vojnoj doktrini

Sjedinjenih Američkih Država. U tu zamisao, ali u središnjem dijelu operacijskoga prostora, ulazio je i prodor snaga Zbornoga područja Gospić prema Ljubovu, radi izbacivanja zračne luke Udbina iz uporabe, da bi se spriječio planirani udar srpskoga zrakoplovstva na rafineriju Urinj pored Rijeke.

Treća gravitacijska točka jest onemogućavanje topničko-raketnog udara prema Zagrebu i drugim većim gradovima, jer su ti udari bili temeljno načelo srpske Strategije realne prijetnje. Da bi se to izbjeglo, načelnik Obavještajne uprave predlaže široki obuhvat (klijesta) oko Petrinje i u zaleđu Karlovca.

Moguće uključivanje Vojske Jugoslavije na istoku Hrvatske bila je četvrta gravitacijska točka, koju je trebalo riješiti. To je bilo razlog zašto je obrazloženje načelnika Obavještajne uprave bilo ovakvo: *„Kada je u pitanju istočna Slavonija i Baranja odnos snaga je sasvim drukčiji. Iz razloga što je dovedena 18. motorizirana brigada s kompletnom tehnikom iz Novog Sada, a tu su i dragovoljci, tako da ukupne srpske snage na istoku Hrvatske broje 16 tisuća vojnika, 160 tenkova i tri topničke mješovite pukovnije. Zadaća je tih snaga zauzeti mostobran u Baranji, i drugo, topničko raketni udari po hrvatskim gradovima, a u povoljnom razvoju situacije, obuhvatom iz pravca Tenje i forsiranjem Drave, odsjeći Osijek.”* Takav protuudar, upozorio je načelnik Obavještajne uprave moguć je, samo pod uvjetom, ako napadna operacija Hrvatske vojske *„traje duže”* i *„ako nas uspiju skinuti s mostobrana”*. Dodatno je načelnik Obavještajne uprave naglasio da prodor srpskih snaga južno od Vinkovaca prema Županji nije realan, zbog čvrstine obrane Hrvatskog vijeća obrane na Orašju, ali i zbog dugog vremena za dovođenje glavne udarne snage Vojske Jugoslavije, 453. motorizirane brigade iz Šida.

Dogovor Carl Bildt - Slobodan Milošević

U obrazloženju strateške operativne situacije načelnik Obavještajne uprave upozorio je i na pripremu srpskih snaga za protuudar prema Grahovu, odnosno na moguću napad od Knina prema Biogradu na Moru, uz napomenu da jačina snaga, oko 6 tisuća, ne bi trebala predstavljati problem za njihovo zaustavljanje. Ta činjenica, kao i podatak da je odaziv na mobilizaciju u 'srpskoj vojsci Krajine' samo 17 posto, naveli su načelnika Obavještajne uprave da zaključi: *„Dakle, realnost za operaciju je sada povoljna, s aspekta angažiranja snaga, jer će nam njihov*

planirani udar dobro doći, u smislu da vežemo sve njihove snage, kako na operacijskoj dubini (prostor zapadne i sjeverne Bosne i Hercegovine, op. a.), tako i na okupiranim područjima, što nama ostavlja mogućnost da vrlo brzo zatvorimo ostala tri prozora ili vrata koja imaju, a zatim s već planiranim i razvijenim operativnim snagama Hrvatske vojske izbijemo u dubinu i iziđemo na granice.”

Nakon obrazloženja strateške situacije, predsjednik Tuđman iznosi poglede međunarodnih dužnosnika o političkim pogledima na razvoj situacije. Izdvaja Carla Bildta, koji je zamijenio Davida Owena na mjestu predsjedatelja za bivšu Jugoslaviju, i koji je s Miloševićem dogovorio „*takvo rješenje*” u Bosni i Hercegovini „*da Milošević prizna Bosnu i Hercegovinu na osnovu prijedloga Kontaktne skupine*”. To je značilo podjelu Bosne i Hercegovine 49:51, s time, da to Milošević učini, u „*roku od devet mjeseci*”. Dogovor Bild-Milošević podrazumijevao je i suspenziju sankcija Srbiji. Iza takva dogovora naglasio je hrvatski predsjednik „*stoje Rusija, Francuska i Engleska*”. Prema takvoj politici srpskih prijatelja i patronata, hrvatski je predsjednik dodao da su poduzeti koraci da bi „*Njemačka i Sjedinjene Američke Države pružile otpor tome, jer to ostavlja otvoren problem hrvatskih područja i to je svojevrsan način pritisak na nas.*”

Da bi se izbjegao mogući pritisak, jedina mogućnost, upozorio je predsjednik Tuđman, je ne dati „*povoda Jugoslaviji i Miloševiću i njihovim prijateljima na Zapadu da prihvate intervenciju Jugoslavije na hrvatskom tlu*”. Zato je njegov prijedlog bio – izbjeci rat s Jugoslavijom i pod cijenu gubljenja 'dravskog mostobrana' – jer taj dio hrvatske zemlje u ovakvoj strateškoj igri nije gravitacijska točka, i ako bi se izgubio, riješio bi se u „*kasnijem razdoblju.*”

Zaključak toga dijela rasprave bio je da je moguće uključivanje Jugoslavije i njezinih oružanih snaga na istoku Hrvatske, ali ne i izvođenje takve operacije koja bi podrazumijevala osvajanje Osijeka.

Otvaranje-zatvaranje triju vrata

Idući problem u strateškoj napadnoj operaciji za oslobađanje okupiranih područja Republike Hrvatske bilo je ‚zaštićeno područje’ Bihaća, i raskol između Muslimana u tom području, odnosno komu će se prikloniti Fikret Abdić. O tome problemu predsjednik Tuđman više je glasno razmišljao, nego iznio čvrst stav, pa zato on

kaže: „*Prisiliti Abdića da stane našu stranu, jer to znači da kad Hrvatska vojska krene prema Velikoj Kladuši tamo ne naiđe na snage, nego na Muslimane koji će stati na našu stranu*”. Na to glasno predsjednikovo razmišljanje odgovorio je načelnik Glavnoga stožera Oružanih snaga general zbora Zvonimir Červenko, iznoseći da se s Fikretom Abdićem razgovaralo i da je ostao na svojim stajalištima, isključivši mogućnost njegova razgovora s Muslimanima iz Hrvatske.

Tu je dvojbu predsjednik Tuđman jednostavno riješio, rekavši: „Dobro, ostao je na svojim pozicijama, ali ako mi pođemo u ofenzivu, onda mu treba reći, ako ćeš biti na srpskoj strani, onda ćeš doživjeti poraz, a ako ostaneš neutralan i prijeđeš na našu stranu, onda imaš osiguranu budućnost. Tu treba djelovati i vojnički i politički”.

Nakon što je ‚riješena‘ poteškoća s Fikretom Abdićem, vrhovni je zapovjednik prešao na problem ‚triju vrata‘, odnosno njihova zatvaranja ili ostavljanja otvorenima, da bi se izbjegle žrtve i na srpskoj i na hrvatskoj strani.

Na granici s Bosnom i Hercegovinom pružila se mogućnost otvaranja-zatvaranja ‚triju vrata‘ – Dvor na Uni na sjevernom, a Srb i Lička Kladrma na južnom dijelu operacijskoga prostora. Izbijanje snaga Hrvatske vojske na ta troja vrata bilo je predviđeno u završnici operacije. Tu zamisao vrhovni je zapovjednik komentirao ovako: „Lijepo je to rekao sada admiral – zatvoriti im preostala troja vrata, ali im ne daš nigdje izlaza da se izvuku, da pobjegnu, nego ih prisiljavaš da se bore do kraja, što nam nameće veće angažiranje i veće gubitke.” Načelnik Obavještajne uprave potvrdio je da se u planiranju operacije, da bi se izbjegli gubici i sačuvali ljudski životi, upravo tako razmišljalo, pa on kaže: „Zato smo u planiranju operacije ostavili dva puta da mogu izići ... ovdje pored Srba i drugi Dvor na Uni ... nećemo mi zatvoriti ...”

Otrić gravitacijska točka na južnom dijelu operacijskoga prostora

General zbora Zvonimir Červenko ta je razmišljanja potvrdio i dodao da je detaljno raspravljen plan operacije i da je on „*dobar*”, te da su provedene „*sve pripreme da možemo to učiniti*”. Predložio je da operacija krene „*dva dana kasnije*” i da se ide na prvu etapu. Na upit vrhovnoga zapovjednika što je prva etapa operacije, načelnik Obavještajne uprave odgovorio je: „*Prva etapa, je zauzimanje Ljubova i stavljanje pod nadzor zračnu luku Udbina. Napad snaga Zbornog područja Split i specijalnih*

snaga MUP-a s padina Velebita na Gračac, i stvaranje uvjeta za drugu etapu, izbijanje u Otrić.” Kao što je vidljivo, rečeno se odnosilo na južni dio operacijskoga prostora, a na sjevernom, prema obrazloženju načelnika Obavještajne uprave značilo je „*prodor snaga 1. gardijske brigade i ostalih snaga Zbornih područja sjeverno i južno od Plitvičkih jezera i otklanjanje opasnosti od raketnog djelovanja po Zagrebu.*” Ta je etapa podrazumijevala prodor i izbijanje snaga Hrvatske vojske u Hrvatsku Kostajnicu.

Na upit: „*Koliko bi ta prva etapa trajala?*”, vrhovnom zapovjedniku odgovorio je načelnik Obavještajne uprave rekavši: „*dva dana, ne, neće više*”, potom je na to dodao „*jedan dan*”.

General Ante Gotovina izrazio je bojazan da snage na pravcu Velebit-Gračac nisu dostatne i da bi trebala potpora „*jačih oklopnih snaga.*” Odgovorio mu je načelnik Obavještajne uprave da je planom predviđeno stavljanje pod nadzor svih strateških „*vitalnih objekata*” i da se na taj način stvaraju uvjeti za drugu etapu operacije. Također je naznačio da se uvođenjem 7. i 4. gardijske brigade izbija u Otrić kao ključnu gravitacijsku točku. Izbijanjem u tu točku odsijecaju se sve protivničke snage na južnom dijelu operacijskoga prostora.

Razmišljanja generala Ante Gotovine

U nastavku rasprave pojavila se dvojba koje snage pod zapovijedanjem generala Ante Gotovine idu u napad u prvj etapi operacije, a koje su u spremnosti za odbijanje možebitnoga srpskoga protunapada na Grahovo.

S obzirom da se prodorom hrvatskih snaga Livanjskim poljem i oslobađanjem Glamoča i Grahova (operacija „*Ljeto-95*”) u odnosu na početni plan na južnom dijelu operacijskoga prostora situacija izmijenila, general Ante Gotovina predložio je da se dijelom svojih snaga s postojećih položaja oko Bosanskog Grahova ide od „*istoka prema zapadu*”, to jest napadne na smjeru Dinara-Crvena zemlja, da bi se „*kompletno Knin stavio pod nadzor.*”

Da bi se riješio mogući srpski protunapad prema Grahovu, general Gotovina predložio je manevar „*od zapada prema istoku*”, odnosno, da snage pod njegovim zapovijedanjem krenu u napad prema planini Vitorogu, kao dominantnom objektu na prostoru zapadne Bosne, da bi se stvorili uvjeti za oslobađanje Jajca, i da bi se vezale snage 2. Krajiškog korpusa „*vojske republike Srpske*”. Njegova je ideja bila na napad odgovoriti napadom.

Naravno da bi takvo djelovanje na zapadnobosanskom bojištu, bez pomoći, bilo teško izvodljivo, pa general Gotovina predlaže uključivanje snaga Armije BiH tako da: *„...dvije brigade iz sastava Armije BiH koje bi bile pridodate i operativno podređene združenom stožeru Hrvatskog vijeća obrane, ali i Hrvatske vojske. One bi imale zadaću ići sjeverno u pravcu prema Kulen Vakufu.”* Raspoložive snage 5. korpusa Armije BiH general Gotovina vidi u napadu sa *„sjevera prema jugu”*, također prema Kulen Vakufu, čime bi 2. Krajiški korpus bio izložen dvostrukom napadu hrvatsko-bošnjačkih snaga.

Svoju ideju general Gotovina vezao je za gravitacijsku točku zvanu Otrić. Naime, on dalje kaže: *„sigurno je da bi oni orijentirali jedan dio snaga, da bočno udare u snage zbornog područja Gospić, te u pravcu Otrića”*. Na temelju točnih obavještajnih podataka, a nakon što srpske snage krenu u takav napad, ideja generala Gotovine bila je da se uvedu snage 7. i 4. gardijske brigade, koje bi obuhvatom uz sudjelovanje snaga MUP-a izbile u Otrić.

Razumljivo je da general Gotovina operaciju u svojoj zoni odgovornosti veže s operativnim rasporedom srpskih snaga u zapadnoj Bosni i mogućim daljnjim operacijama jer je njegova preokupacija bila osloboditi Jajce, ali i razdvojiti snage ‚srpske vojske Krajine’ i ‚vojske republike Srpske’. On tu ideju iznosi tako da se u sudjelovanju *„sa specijalnim snagama MUP-a”* razbiju *„glavne snage 7. korpusa, 15. ličkog korpusa”* te zatvori komunikacija Knin-Gračac i *„dalje prema Bosni”*, što je uvjet da se *„ide prema Jajcu”*, odnosno da se *„izbije na planinu Vitorog”*, da bi se *„ostvarilo spajanje s zapadnom Bosnom, i kompletno zatvorio južni sektor.”*

Panika će zavladati Kninom

U načelu vrhovni je zapovjednik prihvatio takvo razmišljanje generala Ante Gotovine, ali upozorio je na mogući problem. Panika je bila taj problem koja je mogla nastati na srpskoj strani i zato on kaže *„... ako mi prijeđemo u opće ofenzivno djelovanje na čitavom području, u Kninu će zavladati još veća panika, nego što sada vlada”*. Vrhovni je zapovjednik itekako svjestan, da će napadna operacija koja je podrazumijevala izbijanje na državnu granicu izazvati paniku jer su hrvatski Srbi dugotrajno i sustavno bili izloženi indoktrinaciji da je samostalna i neovisna država Hrvatska samo slijed one iz 1941. Isto tako Srbi su bili svjesni što su sve učinili 1991. u osvajanju hrvatskih područja, kao što su bili svjesni da se

Vojska Jugoslavije ne će uključiti jer je Slobodan Milošević postavio uvjet „*da se ‚republika srpska Krajina‘ sama brani pet do šest dana*“. Slomiti volju protivnika temeljno je i najpoželjnije načelo umijeća ratovanja, još tamo od Sun Tzu Vua, i zato ono što će predložiti vrhovni zapovjednik nije, niti može biti namjera ‚etničkog čišćenja‘.

Njegove riječi „gospodo, prisjetite se koliko je hrvatskih mjesta i gradova razoreno, prema tome opravdanje za akciju je njihov protuudar od strane Knina, i imam izliku udariti, ako možemo s topništvom... da se demoraliziraju do kraja ...” U kontekstu političke i operativne situacije, ali i prosrpske politike Velike Britanije, Francuske i Rusije, bez koje kriza na području bivše Jugoslavije sigurno ne bi nikada eskalirala u onaj oblik kakav se dogodio 1991. u agresiji na Hrvatsku, odnosno godinu dana kasnije na Bosnu i Hercegovinu, da Tuđmanu ne trebaju mrtvi Srbi, nego živi, ali poraženi. Svjestan „tog i takvog svijeta” Tuđman kao povjesničar zna da samo potpuni vojni poraz Srba može na duže vrijeme zatomiti velikosrpsku ideju, da bi napokon zavladao mir na postjugoslavenskom području. Ako se zaigra na kartu njihove samoproizvedene paranoje prema hrvatskoj državi, i ako se uspiju sačuvati srpski životi, pa i bijegom, za koji su oni prema planu B bili pripralni, značit će čistu operaciju, baš onakvu kakvu su Amerikanci postavili kako uvjet. Tuđman, ostvarenje te svoje ideje ne traži izvan okvira međunarodne zajednice, nego u suglasju s njome. „Prema tome, morat ćemo riješiti s UNCRO-om”, riječi su koje potvrđuju navedenu tvrdnju.

Koliko je Tuđman bio u pravu tog 31. srpnja 1995. pokazat će intervju generala Momčila Perišića, načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije, koji je on 1997. dao novinarki Svjetalni Petrušić iz agencije „Draganjić”. Na pitanje zašto se dopustilo okruženje 30 do 50 tisuća Srba na Kordunu i zašto se nije „sve diglo na noge”, prvi čovjek Vojske Jugoslavije lakonski je odgovorio „pa što, s 30 do 50 tisuća pobijenih Srba, pokazali bi svijetu da su Hrvati fašisti”.

Pješatvo će ovladati Kninom, a ne topništvo

S druge pak strane, general Ante Gotovina kao provoditelj ideje, traži i predlaže rješenje za brzi pad ‚Krajine‘. Za njega je Knin glavni objekt napada, kako to podučava doktrina zračno-kopnene bitke. On do potankosti zna operativnu situaciju i kojima snagama raspolaže. Njegove riječi „*ako je zapovijed udar na Knin, mi ga za nekoliko sati rušimo, kompletno ... Mi smo 20 kilometara zračne linije od*

centra Knina. Snage koje idu na Knin 400 dobrih pješaka iz 3. bojne 126 pukovnije, koji su iz ovog kraja, i poznaju odlično taj kraj, a imaju razloga da se bore tu, i ovog trenutka ih je teško držati na uzdi. Prvi gardijski zdrav, koji ima 300 pješaka, koji se ovog trenutka u ovom prostoru dokazao. Specijalne postrojbe MUP-a Hrvatske i Herceg-Bosne, koje imaju 350 odličnih pješaka koji su se u operacijama pokazali kao izvanredni. Znači mi imamo negdje oko tisuću dobrih pješaka, uvježbanih za desantiranje znači za brzo prebacivanje na ovom teškom terenu, mi lako možemo ovladati Kninom, bez ikakvog problema”.

Ključne riječi u njegovoj prosudbi mogućnosti su „za nekoliko sati rušimo, kompletno” i „lako možemo ovladati Kninom”, imaju posve drukčije značenje od onga što im se želi pripisati. „Rušenje, kompletno” ne znači, niti može značiti, rušenje grada kao takvog i to za nekoliko sati, jer general Gotovina naprosto ne raspolaže takvim snagama, pa čak kad bi i htio. Za takvo što trebali bi mjeseci, što zorno, na žalost, pokazuje primjer Vukovara, nego Gotovino „kompletno rušenje” nije ništa drugo, nego brzi pad političkoga središta pobunjenih Srba. Da je tako, potvrđuje to što njegove glavne snage u oslobađanju Knina nisu topništvo i raketni sustavi, nego uvježbano pješaštvo, jer on zna da samo nazočnost pješakove noge znači ovladavanje glavnim objektom napada, a ne u kratkom vremenu topničko-raketno djelovanje.

Osim toga on je zapovjednik na onom dijelu bojišta koje ima najveću specifičnu težinu. Od njega i ostalih zapovjednika predsjednik Tuđman traži uvjerenje u uspjeh, bez kolebljivosti, jer bez toga nema ni pobjede. Gotovina je upravo takav zapovjednik – izravan i koji vjeruje u sposobnost svojih vojnika.

Potrebna je smjelost

Kad je vrhovni zapovjednik stekao uvjerenje da su generali i vojska spremni i odlučni, on ponavlja svoju misao i kaže: „Gospodo generali, časnici, iako ne smijemo učiniti ništa nepromišljeno, ali treba poći od toga da smo postigli velike uspjehe, od Zapadne Slavonije, i sada u Bosni, da smo stekli povjerenje naroda, da imamo raspoloženu vojsku, da imamo potporu i dobrog dijela svjetske javnosti, i demoralizaciju protivnika, toliku da ne može biti veća. Prema tome, treba nam i smjelost”. Dakle, Tuđman zna i zato upozorava da je za uspjeh, osim općih uvjeta, nužna i

smjelost, bez koje nema pobjede u bitki, a poglavito ne u onoj, koja mora biti „brza i čista“.

Tuđman završnu operaciju, to jest pobjedu u ratu, vidi prije svega kao pobjedu nad onom politikom koja je podržavala Miloševića i zato on kaže: „*Prema tome, ništa avanturistički, ono što bismo pretrpjeli gubitak da bi postigli uspjehe. Ali, ipak mislim da nam je politička situacija toliko povoljna da moramo imati u glavi, i u Knin ući što prije*“. Ulazak u Knin „*što prije*“, ali ne „*avanturistički*“ pobjeda je nad oportunitetom dijela međunarodne zajednice.

General Gotovina ovu misao vrhovnoga zapovjednika percipira tako da će povući usporednicu između Zagreba i Knina, i on kaže: „*Ovog trenutka, sa svih pozicija, mi vidimo, usporedimo kako Sljeme, kad vidimo Zagreb*“. Za razliku od zapovjednika Zbornoga područja Splita, načelnik Glavnoga stožera Oružanih snaga general zbora Zvonimir Červenka nije bio uvjeren u brzinu izvođenja operacije i brzo oslobađanje Knina. On će tu svoju sumnju izreći ovako: „*Gospodine predsjedniče, ako bih ja Anti mogao reći, da ne vjerujem da on može s postojećim snagama to učiniti, jer će vrlo brzo kroz nekoliko dana biti u poziciji da se brani.*“

Cjelovito sagledavanje operativne situacije

Reakcija vrhovnoga zapovjednika na riječi generala zbora Zvonimira Červenka bila je, da se situacija na bojištu sagledava u cjelini, a ne izdvojeno na pojedinim taktičkim pravcima, i zato pita: „*Koje bi to bile srpske snage koje bi se mogle suprotstaviti našim snagama s područja Grahova, a i sa zapada?*“ Odgovor je dao načelnik Obavještajne uprave, pokazujući na zemljovidu, da je ključ operacije, kad je u pitanju područje odgovornosti generala Ante Gotovine, nadzor Otrića kao gravitacijske točke. S time se stavom složio i general Gotovina jer je kao general s najviše borbenog iskustva, shvaćao da se operacija mora sagledavati u cjelini, da odnos snaga i stanje na jednom dijelu bojišta, itekako ima utjecaja na drugom dijelu bojišta.

To će njegovo razumijevanje operativne situacije, u njegovu području odgovornosti načelnik Obavještajne uprave obrazložiti ovako: „*Ako vi gledate samo izolirano taj dio, ali bez operativne, ili strateške razine, onda to ima sasvim drukčiju projekciju. Kad kažemo snage sa zapada, odmah postavljamo i pitanje – koje snage?*“. „*Ako su 4. i 7. brigada tu, kako nositelji udara*“, onda snage sa „*zapada*“, obrazložio je dalje načelnik Obavještajne uprave „*smo i*

mijenjali, zato na ovim planovima nema 7. brigade, a sa snagama generala Markača i ostalim snagama Zbornog područja, uključujući i 2. bojnu 9. brigade moramo izvršiti prvu etapu – zauzimanje Prezida, kako ključne točke”.

General Gotovina, razumijevajući bit plana, pokazujući na zemljovidu, brzo odgovara: *„Tog trenutka je još puno lakše izbiti s ove strane na Otrić”.*

Ako se ne bi usvojila zamisao, da 7. gardijska brigada ostane na Dinari, gdje se i nalazila, nego bi se prebacila na Velebit, kako je to prvotno u planu bilo predviđeno, bio bi to dugotrajan proces, što bi izvođenje operacije za dva do tri dana učinilo nemogućim. *„Normalno je da ne dolazi u obzir”,* bile su riječi načelnika Obavještajne uprave. Ostajanje 7. gardijske brigade na Dinari zahtijevalo je pojačanu topničko-raketnu potporu snagama na Velebitu, pa je načelnik Obavještajne uprave predložio da Zborno područje Split mora odvojiti dostatne snage za potporu *„jer samo se izbijanjem u Muškovce rješava stvar, a ostali dio operacije ide već po razrađenom”.* General Gotovina složio se s tim prijedlogom, čime su problemi operacije, što se tiče izvedbenog aspekta, bili riješeni. To je za vrhovnoga zapovjednika bilo dostatno, pa se on u nastavku sastanka ponovno okreće političkim problemima, koji su za njega primarniji.

Na Srbima je sljedeći korak

U svoj prvoj rečenici nastavka sastanka, hrvatski predsjednik, kaže: *„Dajte da malo vidimo prvo reagiranje na ovaj moj odgovor, i na sadašnju situaciju u svijetu.”* Njega, dakle, muči reagiranje glavnih čimbenika međunarodne zajednice, nakon što je uputio pismo Yasushiju Akashiju. Iznimno mu je važno mišljenje glavnoga tajnika NATO-a. To je bio razlog, da ga je u tumačenju odjeka svoga pisma, prvoga spomenuo jer je on pokazao razumijevanje za hrvatske stavove i moguće postupke. Tuđman pomno analizira postupke međunarodnih čimbenika i njihovo reagiranje. Važno mu je kako postupa Richard Holbrooke, što priopćava glasnogovornik Ujedinjenih naroda, ali još mu je važnije što će učiniti srpska strana.

Zato riječi Richarda Hoolbrooka *„Tuđman je rekao da odbija pregovarati s vođama Srba, Martićem, ili bilo kojim drugim ratnim zločincem”,* odnosno riječi glasnogovornika Ujedinjenih naroda Ganesa *„na Srbima je sljedeći korak, ako su spremni poštivati dogovor, onda ćemo vidjeti napredak”* stavlja u kontekst ponašanja generala Ratka

Mladića, koji je ustvrdio da dogovor neće mijenjati njegove planove, da ponovno osvoji sve izgubljeno, što se dogodilo tijekom zadnjih nekoliko dana. Tuđman glasno preispituje sebe i nazočne, u koliko je njegovo pismo izazvalo raskol među Srbima pa će se zapitati: „Zašto je Karadžić dao naredbu načelniku Milovanoviću, a ne Mladiću?“

General zbora Zvonimir Červenko i general Ante Gotovina i načelnik Obavještajne uprave odgovorili su da je Mladić jači, da postoje dvije struje, jedna na Palama, jedna u Banja Luci, i da su Karadžić i Mladić u sukobu. Odnosno, da je Mladić pod utjecajem Miloševića, a da je general Milovanović odan Karadžiću. Njihov raskol, istaknuto je, potvrđuje, i trenutno mjesto boravka, „Mladić je u Mrkonjić Gradu, a zapovjedno mjesto Milovanovića je u Drvaru“.

Velika Britanija želi zadržati status quo

Osim srpskoga političkog i vojnoga vodstva, predsjednika Tuđmana posebno je zabrinjavala britanska politika, kao i britanski mediji koji novonastalu operativnu situaciju na ‚velikom ratištu‘ gledaju isključivo iz svoje dioptrije, to jest jednostrano s neskrivenim prosrpskim ‚osjećajima‘. Važno je, povijesti radi, istaknuti osvrt predsjednika Tuđmana o tome kako da Britanci i njihovi mediji kupuju vrijeme za Srbe, i vrlo umješno *diplomacijom prijevaram* nastoje predstojeće događaje okrenuti u drugom smjeru.

Predsjednik Tuđman toga 31. srpnja 1995. svojim generalima i najvišim vojnim zapovjednicima citira „Reuters“: „Zapanjujuća hrvatska ofenziva koja je preplavila dva grada i ogromno područje, prisilila pobunjene krajinske Srbe, da popuste u napadima na zapadnobosansku enklavu Bihać, te da pristanu na razgovor s neprijateljem. Ali u Zagrebu hrvatski predsjednik Tuđman odbija Akashijeve prijedloge. Dogovor kojem nedostaje precizan termin za provođenje, ipak predstavlja veliki ustupak od strane Srba. No, nije jasno da li je to samo srpska varka, da bi kupili vrijeme za pregrupiranje snaga, nakon što je na to područje stigao general Ratko Mladić.“ Iz „Reutersova“, ali i „Associated Pressova“, priopćenja, koji su gotovo istovjetni, uočava se da je uzrok neuspjeha srpskog napada na ‚zaštićeno područje‘ Bihaća, operacija hrvatskih snaga „Ljeto-95“, odnosno prodor prema Glamoču i Grahovu, što je Srbe primoralo na pregovore. U čemu se sastoji zla namjera britanskih medija? Umjesto da se prozovu Srbi, i one u Hrvatskoj, i one u Bosni i Hercegovini, zbog pokušaja

većeg genocida od onoga u Srebrenici, koji se dogodio prije desetak dana, umješno se prst krivnje usmjerava prema hrvatskom predsjedniku. Hoće se reći da Srbi tobože pristaju na ustupke, ali da za tu njihovu ‚velikodušnost‘ jedino Tuđman nema razumijevanja, iako je razvidno da je to srpska varka.

Od medijske zle namjere u izvedbi „Reutersa“, i „Associated Pressa“, hrvatskog predsjednika više je zabrinjavala britanska politika. Zato Tuđman glasno razmišlja o izjavi britanskog ministra obrane prije njegova odlaska u Washington. Ta je izjava imala veliku specifičnu težinu jer je prije svega bila upućena američkom predsjedniku, koji se prema britanskom gledištu svrstao na krivu stranu. Naime, britanski je ministar obrane Michael Portillo izjavio da će otputovati u Washingtonu gdje će boraviti 24 sata „*kako bi razgovarao o Bosni i da ne želi zvučati melodramatično, ali da hrvatska intervencija sada otvara perspektivu otvorenog rata, između Hrvata i bosanskih Srba*“.

Tuđman zna da Britanci žele zadržati *status quo*, to jest Srbima prije okončanja rata ostaviti što više okupiranoga područja. Zato on s razlogom izjavu britanskog ministra obrane o ‚otvorenom ratu‘ s bosanskohercegovačkim Srbima, vidi kao namjeru zaustavljanja Hrvatske vojske da ne krene u oslobađanje okupiranih područja. Izražena bojazan o mogućnosti ‚otvorenog rata‘, prema britanskom viđenju, ima dvostruki učinak. Pritisak na američkog predsjednika Billa Clintona kao posrednoga ‚krivca‘, a još više pritisak na Tuđmana kao izravnog krivca za moguće razbuktavanje rata. U Portillovoj izjavi razvidna je još jedna omiljena britanska teza – priča o nepobjedivosti Srba.

Nastavak priče o 'otvorenom ratu'

U svojoj cjelovitoj ‚glasnoj analizi‘ hrvatski predsjednik nakon Britanaca i njihove politike, vraća se Srbima i onome što oni govore. Poziva se na vijesti „Radio Korenice“ u kojima se ne izvješćuje o njegovu pismu upućenu Yasushi Akashiju, nego se „*prenosi njihov prijedlog*“ i „*spominju jedino Mladićeve prijetnje*“.

Mladićeve prijetnje nisu bile puka retorika porazima frustriranoga generala. One se s punim pravom mogu tumačiti kako potvrda britanske ideje-plana o ‚otvorenom ratu‘ koji bi trebala zaustaviti međunarodna zajednica. Hrvatski predsjednik uočava u čemu je bit Mladićeve

karizme pa kaže: „*Da, bolji je vojskovođa, da i drzovit je, i on to koristi*”.

Međutim, Tuđman, koji dobro poznaje srpski mentalni sklop, ne vjeruje u veliki sukob između Miloševića i Kardažića pa nastavlja svoje razmišljanje: „*Slušajte, on, kao i Karadžić i Mladić koriste to nejedinstvo Europe, Francuske, Engleske, Njemačke i Amerike, i oni su to iskoristili do maksimuma*”. Ono što je Tuđmanu bitno, pače odlučujuće, za donošenje odluke o pokretanju operacije oslobađanja okupiranih područja, je srpsko gubljenje napadne moći. Njegove riječi: „*Druga je stvar što oni sada nemaju snaga. Slušajte, kad oni nisu uspjeli poslije našeg ‚Bljeska‘ u zapadnoj Slavoniji da nam osvoje Oraški džep, onda je to najbolji znak, a to im je trebalo kako lijek, da bi dopustili nekakvu pobjedu, i da bi ostvarili granicu na Savi. Tako da je to znak poprilične njihove bespomoćnosti. U cjelini uzevši, što ne treba podcjenjivati, ali moramo i s tim računati, i, evo, da, ako nisu mogli s Orašjem ovladati, kako bi nas mogli ugroziti na bilo kojem području, osobito s pametno isplaniranim i odlično provedenim našim ofenzivnim djelovanjem*”, potvrđuju da on zna što je srpska ‚ahilova peta‘.

To i takvo Tuđmanovo glasno razmišljanje bilo je dodatni poticaj svim nazočnima da se zaista „*pametnim planiranjem*” i „*odličnom provedbom*” može uspješno iskoristi srpska ‚ahilova peta‘. Za Tuđmana je svaki, pa i najmanji taktički postupak bitan, ali operativna situacija određuje kako plan provesti. To je bio razlog, zašto je bez ikakve zadržke, Vrhovni zapovjednik naznačio da nema prebacivanja snaga s Dinare na Velebit, nego da se postojeći njihov operativni razvoj iskoristi, i da se one usmjere prema Kninu da bi se dobilo na vremenu, i da bi operacija otpočela što je moguće ranije. U izričaju vojnog umijeća to znači „*minimalnim manevrom ostvariti maksimalni učinak*”.

Operacija je moguća u četiri dana

Kako neki taktički element upotpunjuje operativnu sliku na bojištu hrvatski će predsjednik pokazati na slučaju Benkovca. Nakon tvrdnje da mu ništa nije rečeno što se može u odnosu na Benkovac, upitao je: „*Da li oni u Benkovcu imaju neke snage, ili su gore?*” To „*gore*” odnosilo se na Knin. Odgovor generala Ante Gotovine bio je da su sve snage iz Obrovca, Benkovca, Đeverske i Kistanja bile na prostoru Grahova i Glamoča i da su tamo razbijene. Prema generalu Gotovini to je razlogom da je

„njihov moral nizak”, a „ofenzivna sposobnost upitna”. U brzom napadnu prema Kninu te snage ne bi imale sposobnosti za protuudar i bile bi primorane povući se u pravcu sjevera, bio je mišljenje generala Gotovine.

Zamisao je Vrhovnoga zapovjednika bila operacija oslobađanja okupiranih područja bude brza i djelotvorna, pa je njemu bitan svaki, pa i taktički pravac ili objekt. Zato on i traži da „neke manje jedinice uđu u Benkovac”, ali ponovo se vraća na smjelost. Njegovo iskustvo demoralizacije iz Drugog svjetskog rata daje mu za pravo, jer u uvjetima kada protivnik postane svjestan da gubi, njegovo se usredotočenje isključivo svodi na postupak ‚kako spasiti glavu’. Odgovor generala Gotovine i načelnika Obavještajne uprave bio je da takve snage postoje i da su planom predviđene, i da se radi o snagama u obrani, koje imaju zadaću postati ‚snage gonjenja’, točno određenim smjerovima.

Tijek sastanka i odgovori koje je Vrhovni zapovjednik dobio uvjerali su ga da je uspjeh operacije moguć, realan i ostvariv u kratkom vremenu od „četiri dana”. Budući da je predsjedniku Tuđmanu bilo iznimno bitno da svi njegovi operativni zapovjednici i pripadnici Glavnog stožera javno kažu svoje mišljenje, ali i to da testira i njihovu uvjerenost u uspjeh, slijedilo je pitanje: „Da li ima netko od vas nekih novih prijedloga ili mišljenja, kada možemo početi u jednu takvu operaciju, sveukupnu operaciju?”

Što manje srpskih žrtava

Prijedlozi i mišljenja za vrhovnoga zapovjednika moguća su samo u sklopu već iznijete operacijske zamisli, a to je „ono što je Domazet iznio”, pa slijedom toga od operativnih zapovjednika traži: „ali, to ipak treba precizirati, koje su to točke, koji su to prvaci, s kojima moramo ovladati, da bismo protivnika kasnije potpuno dotukli, prisilili na kapitulaciju”.

Da hrvatski predsjednik želi zaštititi srpske civile, a poraziti njihovu vojsku, ali s najmanje mogućim brojem žrtava, pokazuju njegove sljedeće riječi. Naime on kaže: „S tim što sam rekao, i ovo što sam kazao treba im dati izlaz, važno je da im ti civili pođu, pa će onda i vojska, i kad kolone pođu, to djeluje psihološki jedni na druge”.

General Gotovina, kao časnik, riječi vrhovnoga zapovjednika shvaća na jedini mogući način – što manje žrtava – i to potvrđuje riječima: „Već sada ima veliko iseljavanje civila iz Knina, koji odlaze u Banja Luku i Beograd. Znači da mi ako nastavljamo ovaj pritisak

vjerojatno za neko vrijeme, neće biti toliko civila, nego onih koji moraju ostati, koji nemaju mogućnost otići”. Sa stajališta operacijskog umijeća manji broj srpskih civila u glavnom objektu napada, apriori znači manje žrtava, ali potencijalno i manji otpor, čime se dodatno smanjuju žrtve.

Da bi se izbjegle žrtve, predsjednik Tuđman traži odgovor na pitanje je li moguć udar na Knin, a da se izbjegne pogibija pripadnika UNCRO-a. Budući da su pripadnici UNCRO-a bili smješteni u takozvanoj *Južnoj vojarni*, na tu njegovu božajan odgovor su dali general Gotovina i načelnik Obavještajne uprave. Prvi će reći: *“Mi možemo jako precizno, ovoga trenutka, djelovati po Kninu, imamo snimke, i točno se zna to. Ovoga trenutka ni jedno naše oružje ne djeluje bez navođenja, neposredno se navodi”,* a drugi *„može se precizno gađati, a da nitko ne dođe pod djelovanje, malo južnije od Knina, precizno”.*

Tko zauzima Ljubovo

U odnosu na važeći plan prema kojemu se napada od Dubice do Dinare, korekciju je trebalo izvršiti na južnom krilu, to jest u području odgovornosti generala Gotovine. Međutim, predsjednik Tuđman hoće potpuno jasnu sliku i zato on od operativnih zapovjednika traži i pita: *„Koliko vam treba za dovršenje plana i za eventualno pregrupiranje snaga?”*. Odgovor generala zbora Zvonimira Červenka bio je dva do tri dana. Prozvani general bojnik Miljenko Crnjac također se izjasnio da je riječ od dva do tri dana, ali je problematizirao moguće uključivanje snaga 5. korpusa Armije BiH, kao i pravce njegova napada.

Snage 5. korpusa brojale su oko 15 000 lako naoružanih vojnika. Napad tih snaga u dubini operacijskoga prostora bio je moguć u više smjerova. Dva su se iskazivala kao optimalna. ‚Zapadni‘, to jest ususretno djelovanje prema Hrvatskoj vojsci na pravcu Slunja, i drugi, ‚južni‘, koji je pružao mogućnost nastupanja uzduž bosansko-hercegovačke granice prema Kulen Vakufu. Predsjednik Tuđman tu je dvojbu riješio ovako: *„dobro, može makar fingirati djelovanje i prema zapadu i prema jugu”.*

U raspravi između generala Miljenka Crnjca i Ante Gotovine te stožernoga brigadira Mirka Norca razriješena je dvojba ‚premještanja‘ snaga 7. gardijske brigade i zaključeno je da će ona napadati od Dinare prema Kninu, odnosno Otriću i da to nimalo ne mijenja opći plan, te da je svejedno hoće li ta brigada u Otrić doći s istoka ili zapada, nego je bitno da u tu gravitacijsku točku dođe.

Na pitanje vrhovnoga zapovjednika: „*Tko zauzima Ljubovo?*”, odgovorio je, naravno, zapovjednik Zbornoga područja Gospić, stožerni brigadir Mirko Norac jer se ta gravitacijska točka nalazila u njegovu području odgovornosti. Odgovor koji je stožerni brigadir Norac dao može se svesti na dvije bitne odrednice. Snage za napad dovedene su u očekujuće područje i potrebna su dva dana za spremnost snaga. Dvojba je nastala oko glavnog i pomoćnoga pravca napada. Vrhovni zapovjednik sugerirao je da glavne snage Zbornoga područja Gospić budu usmjerene prema Kninu i Korenici, a pomoćne prema Bihaću.

Da bi se uskladile razlike koje su se pojavile između stožernoga brigadira Mirka Noraca i generala Mladena Markača u raspravu se uključio i prof. dr. Miroslav Tuđman, naglasivši, da u odnosu na opću zamisao, i plan operacije, nisu potrebne korekcije koje bi zahtijevale znatniju pregrupaciju snaga ili mijenjanje pravca napada. „*Ne treba bitno korigirati plan*”, bile su riječi načelnika Obavještajne uprave, odnosno „*nema promjene zadaće*” kako se to izrazio general Markač, što je značilo da razlika u pristupu izvođenja operacije više nije bilo.

Operacija da, ali žrtve ne

Vrhovni zapovjednik u ovom dijelu rasprave nekoliko je puta upozorio na rastroj u srpskim redovima i mogućnosti panike, čiji će rezultat biti napuštanje okupiranih područja. On pritom podučava i kaže: „*Psihološki utjecaj pada pojedinih mjesta veći je negoli dva dana tučeš topovima*”, odnosno, „*shvatite, gospodo, da je situacija u njihovim redovima takva, pa oni su napustili Glamoč, a kakva će tu situacija biti nakon pobjeda Hrvatske*”. Predsjednika Tuđmana, pored demoralizacije Srba, zaokupljaju i razne dezinformacije koje su se sustavno širile. Jedna od njih je, kako su američki visoki vojni dužnosnici pomogli u planiranju oslobodilačke operacije „*Oluja*”, a druga da su zrakoplovi NATO-a djelovali u dubini okupiranog područja po gravitacijskim točkama, kako što su Čelavac, Bunić, Petrova Gora. Evo što će vrhovni zapovjednik, tri dana prije negoli će operacija početi, o tome reći „*... još su glupi pa govore kako Hrvatsku vojsku vode američki generali i NATO-vi avioni ...*”. Te dezinformacije, koje se i petnaest godina kasnije ponekad pojave u medijima, i koje zastupa poneki umišljeni povjesničar tipa Tvrtko Jakovina, jednostavno su sredstvo za umanjivanje značaja hrvatskog vojnog umijeća i sposobnosti hrvatskih generala.

Što manji broj žrtava, temeljna je preokupacija predsjednika Tuđmana. Njegovo razmišljanje „*samo mi ne smijemo dopustiti grešku da nas negdje, razumijete, nanesu neke nepotrebne gubitke*“ može se svesti na krilaticu – ‚operacija da, a žrtve ne‘.

Odabir vremena početka operacije uvjet je njezina uspjeha. Najsvrhovitije je, podučava vojno umijeće, napasti protivnika na ‚donjoj granici njegove spremnosti‘. A, za operaciju „*Oluja*“ početak kolovoza bio je upravo taj trenutak. Potvrdile su to i riječi načelnika Obavještajne uprave: „*Sve snage što su oni pripremili u najpovoljnijim uvjetima ne mogu se angažirati prije 4 do 5 dana. Prema tome, mi imao dva dana za pripremu, tri dana smo ispred njih*“.

Srpski patrijarh u Kninu

Složivši se da je to taj trenutak za početak operacije, sudionici sastanka potom prelaze na razmatranje mogućnosti obmanjivanja, da bi se protivnik prikazao tako da je on taj koji je prvi krenuo u napad, a prije svega da bi se maskirali pravci napada, i da bi što kasnije otkrile namjere snaga Hrvatske vojske. Bilo je više prijedloga. General Mladen Markač predložio je „*napad diverzanata prema Maslinici, odnosno prepad na prometnicu Karlobag-Starigrad*“. Ideja načelnika Obavještajne uprave sastojala se u tome da se simulira srpski napad zrakoplovstvom, da bi se „*maskirali svi naši pravci*“. Predsjednik Tuđman predložio je „*protunapad na Grahovo*“, prema načelu „*naši su odbacili i idu naprijed*“. Njegov je prijedlog bio da se slično provede i sjeverno od Velebita, to jest „*gore na sjeveru u odnosu na Kostajnicu*“.

U već opuštenoj atmosferi brzo se prelazio s teme na temu. Nakon što je general bojnik Vladimir Zagorac napomenuo da mi „*moramo negdje ostaviti džep gdje će oni pobjeći*“, spominjući Dvor na Uni, to je ponukalo generala Gotovinu za komentar. Prisjetio se da je srpski patrijarh održao liturgiju u Dvoru na Uni te da je trebao ići na Banovinu, ali je promijenio odluku i došao u Knin. Na pitanje predsjednika „*Je li istina da je Arkan s njime?*“, odgovor generala Gotovine glasio je: „*Da, oni ga čuvaju, gospodine predsjedniče.*“

Preokupacija generala zbora Zvonimira Červenka bila je možebitno topničko-raketno djelovanje po Osijeku i gradovima istočne Hrvatske. A, ako se to dogodi, što učiniti u tom slučaju. Predsjednik Tuđman ponovio je već iznijeti svoj stav rekavši: „*Ponovno ponavljam, ne smijemo*

se dati isprovocirati da mi damo povoda Jugoslaviji da stupi u rat, razumijete!” Potom je nastavio da bi bilo nerazumno istodobno ići u oslobađanje hrvatskog Podunavlja jer bi time „*izgubili podršku onih prijatelja koji nas podržavaju suzdržano*”. A, ako djeluju po Osijeku, nastavio je predsjednik Tuđman, „*oni će se iskompromitirati politički pred svijetom, a što bismo mi mogli tući, neko selo?*”

Odluka od golemoga povijesnoga značenja

Glasno izrečena misao: „*To jedino ako možemo udariti po nekoj bateriji, ne ništa drugo*”, bila je uvod u predsjednikovu prosudbu o političkim i drugim implikacijama jedne strateške operacije. On je o tome ovako govorio: „*Gospodo, znate ta odluka da idemo ima i svoje političke i gospodarske i financijske i druge strane. Znači, ona nas košta izravno, a mobilizacija i sve to skupa, neizravno, a također izravno, vjerojatno da neće samo biti povećanja turizma, negoli će i ovi koji su tu otići. Znači, idemo da onda riješimo jug i sjever, razumijete. Prema tome sljedeće godine ćemo imati Hrvatsku i turizam, a isto tako oslobađamo snage da krojimo granice Hrvatske u Bosni, razgraničenje. Prema tome, to što sada odluke koje donosimo i provedba tih odluka je od golemog povijesnog značenja*”.

U ovoj predsjednikovoj misli sublimirano je sve njegovo političko, vojno i strateško umijeće. Učiniti ono što će moći podržati „*prijatelji na Zapadu*”, prije svega Sjedinjene Američke Države, osloboditi okupirana područja u strategijskom središtu, Dalmacija, Lika, Kordun i Banovina, izbjeći uključivanje Vojske Jugoslavije u rat na istoku zemlje te osloboditi snage koje će u Bosni i Hercegovini prisiliti Srbe na pregovore, to jest osloboditi dio bosanskohercegovačkoga područja radi razgraničenja, onako kako je to predvidjela međunarodna zajednica, znači cjelovito poimanje rata.

Budući da se sve odigralo upravo onako kako je to Tuđman 31. srpnja 1995. predvidio, njemu se uistinu može pripisati da je „*majstor umjetnosti strategije*”. U toj činjenici i leži razlog, zašto oni, koji nisu u međunarodnoj zajednici „*prijatelji*” Hrvatske, nastoje, ne birajući sredstva, diskreditirati ga, a ne odati mu priznanje koje s pravom zaslužuje.

Topničke granate logistički problem

Nakon što je vrhovni zapovjednik u političko-vojnom pristupu, više nego jasno, iznio što je opći cilj operacije „*Oluja*“, general zbora Zvonimir Červenko problematizirao je važno pitanje, a to je logistička potpora. Proziva generala Vladimira Zagorca da li je „*on u stanju logistički podržati sa svim sredstvima koje mi tražimo*“.

„*Logistički možemo podržati jedan dio*“, bio je odgovor generala Zagorca. Ono što je, prema generalu Zagorc, bilo logistički problematično, topovske su granate. Naime, „*utrošak streljiva bio je Glamoču i Grahovu relativno velik*“, ustvrdio je general Zagorac, pa je iz toga razloga zamolio „*sve zapovjednike da se obrati pažnja na utrošeno streljivo u ovim operacijama*“, jer u pričuvi streljiva ima „*za nekih pet dana*“ borbenih djelovanja. General Gotovina, imajući najviše borbenog iskustva, ustvrdio je da se u napadu najviše troše tenkovske granate, a ne topovske, poglavito ne kalibra 130 i 122 milimetra.

O racionalnom, odnosno neracionalnom trošenju streljiva, koje je za jednu operaciju strateške razine itekako važan čimbenik, prije svega zbog mogućih nepredviđenih komplikacija, i dužine trajanja operacije, Vrhovni je zapovjednik upozorio: „*Gospodo, ja sam pred svima vama, a posebno pred nekim tu generalima, govorio da u čitavom tom svom ratu trošimo streljiva kao da smo Rusi ili Amerikanci. Prema tome, više se služiti s manjim jedinicama, diverzantskim djelovanjem i s iznenadnošću, udarom manjih snaga, pješačkih, pa i ovim helikopterskim, odnosno vrtoletnim desantima tamo gdje se ne očekuje, ali se može postići daleko veći učinak. Jasno je kad bismo imali dovoljno, onda bi i ja bio za to da najprije sve uništimo s granatiranjem, pa da onda krenemo.*“

U kontekstu udara manjih snaga, diverzantskoga djelovanja i helikopterskoga desantiranja riječi „*uništiti granatiranjem*“, ne odnosi se ni na što drugo, nego na postrojbe i vojnu infrastrukturu protivnika.

Da je tako, potvrđuju riječi vrhovnoga zapovjednika, koji na riječi generala Zagorca „*molim sve da smanje, da se ide puno realnije*“, kaže, „*poveži međusobno, tamo gdje treba dati, treba dati, a svi vi, znači, ne razbacivati nego štedjeti*“. Načelnik Obavještajne uprave na temelju iskustava iz operacija na Dinari i zapadnoj Slavoniji potvrđuje da bitku rješavaju manje modularne pješačke snage, uz potporu oklopnih snaga, a ne pješaštvo uz snažnu topničko raketnu potporu. Zato on kaže: „*Gospodin ministar (Šušak) zna taj prostor (Dinara), tu su bunker bili*

ako utvrđeni da smo mi slali pješništvo, a da smo išli frontalnim udarom, imali bismo stotine mrtvih ...”

Moralna snaga odlučujući čimbenik pobjede u ratu

Nakon kratkog osvrtu na plaćanje naoružanja i opreme koje će se riješiti s predsjednikom hrvatske Vlade, predsjednik Tuđman vraća se na promidžbu radi jačanja morala Hrvatske vojske, ali i slabljenja morala na protivničkoj strani. Njegov je prijedlog bio da se iskoriste uspjesi iz operacija „Ljeto-95” i objavi broj poginulih srpskih vojnika, te da se i prikaže zarobljena tehnika. „*Ante Gotovina mi kaže da su imali 317 mrtvih ... javite i objavite to, 300, 350, pokažite ta tri tenka koja ste zarobili, i koja su u uporabi*”, bile su predsjednikove riječi. Te je brojke upotpunio načelnik Obavještajne uprave rekavši: „*Sama grahovačka brigada priznaje 400 van stroja, što mrtvih, što ranjenih*”, te da je Hrvatsko vijeće obrane „*popunilo treću brigadu s topništvom koje je zarobljeno*”.

Predsjednik Tuđman zna da je moralna snaga odlučujući čimbenik pobjede u ratu. Njemu nije nepoznato da pothranjivanje mita o srpskoj moći i srpskoj nepobjedivosti od određenih čimbenika međunarodne zajednice, posebno od Velike Britanije i njezinih satelita, ima za cilj održati stanje *status quo*. Pokazati zarobljenu tehniku i obavijestiti javnost o srpskim gubitcima, znači početak rušenja toga mita. Zato će u nastavku predsjednik reći: „*To dajte radi poboljšanja klime u našim redovima, razumije se i u njihovim, i u svijet. Gledajte, taj svijet, čak i naši prijatelji, oni su sve do naših akcija robovali nekoj ideji da su Srbi toliko nadmoćni da smo mi bespomoćni. Od ‚Maslinice’ pa nadalje, otkaza UNPROFOR-a, stalno su me upozoravali – doživjet ćete poraz. Sada smo ih malo uvjerali, ali dajte te podatke, tenkove, te topničke baterije, gubitci. Znači, od danas, sutra, prekosutra to ponavljati na televiziji, na radiju i ovo da oni napadaju, da pokušavaju to napadima, da je samo manevar njihovo izvlačenje, da nisu napustili područja koja su osvojili u Bihacu*”.

‚Vrata života’ a ne vrata ‚etničkog čišćenja’

Predsjednik Tuđman bio je svjestan da bi djelomična pobjeda nad Srbima bila ‚pirova pobjeda’, jer bi mu bilo teže uvjeriti prijatelje u snagu Hrvatske vojske, nego neprijatelja i osporavatelje. On zna da samo potpuna pobjeda znači pobjedu, sve drugo je nepotrebno izlaganje

pritisicama, inverziji i destrukciji. Više od četiri godine rata predugo je za jednu mladu državu, da bi ona u pruženoj prilici odustala od velike pobjede. Medijski prikaz zarobljene tehnike i srpski gubitci, imali su samo jedan cilj, kojega je Tuđman i glasno izrekao – jačanje morala na vlastitoj strani i demoralizacija na protivničkoj.

Otvaranje prolaza Srbima za izvlačenje, kao što je već rečeno, ima samo jednu svrhu, protivniku ostaviti slobodu izbora – otići ili ostati. Odlazak znači veća demoralizacija srpskih snaga, ali što je još bitnije, manje žrtava.

Kada i gdje Srbima ostaviti ‚vrata otvorena‘, bila je dvojba. Ona se iskazala u pitanjima: *„Da li da se na radiju prenosi poruka koji su im putovi otvoreni za izvlačenje?“*; i *„Da li možemo objaviti da im se da do znanja da se tu izvlače civili?“* Ali i u prijedlozima *„da, reći da prolaze civilnim automobilima“*, ili *„trebalo bi reći, ne da su im otvoreni, nego da je opaženo da se civili izvlače tim i tim putovima“*. I ta pitanja i ti prijedlozi, kako se to izrazio prof. dr. Miroslav Tuđman, bili su u funkciji *„da imamo što manje posla“*.

A imati što manje posla u operaciji strateške razine, znači imati što manje izravnih bitaka, a time i što manje mrtvih. U tome je sva tajna ‚otvorenih vrata‘. Nužno je napomenuti da u cijeloj priči o ‚otvorenim vratima‘ ključna riječ izvlačenje. Pružiti nekome mogućnost izvlačenja ne može značiti ništa drugo, nego da se dotičnom sačuva život. Zato, i Srb, i Donji Lapac, i Dvor na Uni samo su ‚vrata života‘ a ne vrata ‚etničkog čišćenja‘, kako se to nastoji prikazati već punih petnaest godina.

Gravitacijska točka Otrić, Čelavac i Bunić

Nakon što su ‚vrata života‘ prihvaćena kao optimalno i poželjno rješenje, jer se time uklanja izgovor za uključenje Vojske Jugoslavije, ministar Gojko Šušak ponovno se vraća na gravitacijsku točku zvanu – Otrić. U razmjeni mišljenja između generala Markača, generala Gotovine, ministra Šuška i predsjednika Tuđmana, prevladao je stav da je za operaciju potrebno četiri dana, i da snagama generala Mrkača nije potrebno ulaziti u Otrić jer će to učiniti snage pod zapovijedanjem generala Gotovine. *„Ne treba se spajati. Ovo je Otrić on (Markač) je u Gračacu i stvar je riješena, to je cilj operacije“*, riječi su generala Gotovine, kojima je kraju privedena dvojba oko gravitacijske točke zvane Otrić.

Načelnik Glavnog stožera, potom problematizira kako, i u kojoj fazi, uništiti protivnički sustav veza. Odgovor, što

je samo po sebi razumljivo, dao je načelnik Obavještajne uprave, rekavši: „U prvom udaru, to bi bio početak operacije, ide se na zapovjedno mjesto 18. brigade u Buniću, što stvara uvjete za izbijanje na Ljubovo. U istom udaru je i Čelavac. Na Čelavac idemo iz razloga što ostavljamo dio veza između Knina i Petrove gore da ih slušamo. To idemo zrakoplovstvom. Uništavanjem Čelavca skidamo mu sve operativne i taktičke veze na prostoru 7. i 15. korpusa. Nakon toga, kada krene operacija sjevernog dijela, idemo na Petrovu goru, ostavljamo Zrinsku goru, tako da samo taj jedan dio veza slušamo, i na kraju završava se sa Zrinskom gorom”.

Na takvo obrazloženje načelnika Obavještajne uprave nije bilo nikakvih primjedbi ni dodatnih pitanja pa je predsjednik Tuđman prešao na problem srpskih raketnih snaga, koje bi mogle biti uporabljene po Zagrebu i ostalim većim gradovima. Odgovor je ponovno dao načelnik Obavještajne uprave. Obrazložio je da se neće ponoviti ono što se dogodilo u operaciji „Bljesak” kad je sustavom „Orkan” gađan glavni grad Zagreb. To je uvjerenje bilo temeljno na informaciji o točnom položaju raketa za lansiranje iz sustava „Orkan”, koje se nalazilo u mjestu Maja, a koje će početkom operacije biti neutralizirano ili topništvom ili zrakoplovstvom.

Udar na srpsku vojsku, a ne na civile

Zadovoljan odgovorom vrhovni zapovjednik izrazio je želju da „bi rado vidio vrtoletni desant na neakve točke koje su važne, a gdje nemaju velike snage”.

Odgovorio je general Gotovina rekavši: „Imamo to u planu, ubacivanjem grupa sa helikopterskim desantom mi zauzimamo glavne vrhove, i tu omogućavamo prodor inženjerije i iza inženjerije protuoklopne snage.” U nastavku obrazloženja general Gotovina iznosi koji će taktički postupak biti primijenjen, da bi snage u napadu što brže izbile u Otrić. On doslovno kaže: „Da izbijem direktno sa cestom na Otrić. Znači, prvih 24 sata služimo se samo pješastvom, topničkim udarima i desantiranjem u prostoru. Tu na ovoj karti to možete vidjeti. Poslije kada oslobodimo snage, onda možemo desantirati unutar Ravnih kotara.”

Predsjednik Tuđman pokazao je zanimanje za mogućnost helikopterskoga desanta na kninsku tvrđavu, da bi se zaštitili pripadnici UNCRO-a. Međutim, zbog nedostatka helikoptera od te se ideje odustalo.

Saslušavši sve ideje i prijedloge vrhovni zapovjednik riječima: „Ovih dva dana pregrupirajte, ali i odmorite vojsku“, praktično će izdati zapovijed za operaciju „Oluja“.

No, tu nije bio kraj razmatranja napadne operacije za oslobađanje okupiranih područja pod nadzorom UNCRO-a. Naime, ministar obrane Gojko Šušak postavio je pitanje: „Gospodine predsjedniče, mi smo sagledali što bi mi napravili, a sada ostaje ono, što ako?“ Ministrovo „što ako“ odnosilo se na srpsko bombardiranje Osijeka i Vinkovaca, koje bi moglo prouzročiti kretanje hrvatskih izbjeglica prema Zagrebu. Njegov je prijedlog bio da Vlada uspostavi stožer koji će organizirano prihvatiti te izbjeglice.

Predsjednik Tuđman, ne razumjevši odmah na koje izbjeglice ministar Šušak misli, pa izgovara ključne rečenice koje ruše sve teze o ‚prekomjernom granatiranju‘, da bi se srpsko pučanstvo zastrašilo i nagnalo u bijeg. One glase: „*Sazovi s predsjednikom Vlade jedan užu stožer za to. Sa vojnog gledišta zadaća, samo udar po njihovim bitnicama.*“ Dakle, predsjednik Tuđman i u onome što se naziva podsvijest, kao prioritetnu zadaću vidi udar na srpsku vojsku, a ne udar na civile.

Ministar Šušak, koji je upoznat sa srpskom Strategijom realne prijetnje, i koja se temelji na raketno-topničkim udarima po svim gradovima na slobodnom dijelu Republike Hrvatske uključujući i glavni grad Zagreb, ispravlja predsjednikov ‚krivi spoj‘. Zato će on reći: „*To znam, ali govorim ako oni počnu granatiranje, mi ćemo imati na stotine izbjeglica. Panika se može stvoriti, oni ga mogu tako granatirati da stampedo nastane preko noći.*“ Odgovor predsjednika bio je da ih se zaustavi „*na području Đakova*“, i da se ne dopusti „*da idu dalje*“.

Prijedlog psihološke operacije

Ministra obrane posebno je mučilo moguće ponašanje pripadnika UNCRO-a. Naime, on se pribojavao njihova nerazumnoga postupka, to jest da oni počnu bojno djelovati. S obzirom na iskustvo iz operacije „*Medački džep*“, Kanađane je označio kao moguće aktere takva postupka. Zato ministar predlaže da se zapovjednicima daju jasne upute, odnosno da se formira posebni stožer za odnos s UNCRO-om i da se odredi stalna osoba za kontakt.

Idući problem za ministra obrane bile su mogućnosti muslimanskih snaga u ‚zaštićenom području‘ Bihaća, ali i nepredvidivo ponašanje muslimanskih vođa, poglavito Fikreta Abdića. Pod upitnik je stavio mogućnost odvajanja

dviju brigada 5. korpusa Armije BiH kojima bi zapovijedao general Ante Gotovina. I ne samo to, nego je izrazio i opravdanu sumnju da bi one mogle biti spremne za „*dva dana*”. Uporaba tih dviju brigada prema Kulen Vakufu otvorila bi mogućnost, smatrao je ministar Šušak, da Abdić isprovocira da bi onemogućio njihov napad. Svoje je postavke temeljio na činjenici da Abdić ne zapovijeda snagama takozvane ‚Autonomne oblasti Zapadna Bosna‘, nego da njime zapovijedaju Srbi. On doslovno kaže: „*Ali ne zapovijeda Abdić jedinicama, nego Srbi, predsjedniče*”.

Predsjednik Tuđman tu je dvojbu riješio ovako: „*Abdiću treba prenijeti moju poruku, ne da samo ostane neutralan, nego da surađuje sa hrvatskim snagama*”, odnosno „*neka se Abdić, znači, tih Srba rješava*.”

Međutim, prijedpor je nastao o mogućnosti i načinu uključivanja snaga 5. korpusa Armije BiH na pravcu prema Kulen Vakufu. To je bilo važno za generala Antu Gotovinu, da ne bi morao odvajati veće snage za zaštitu boka svojih napadnih snaga od možebitnog protuudara 2. Krajiškoga korpusa ‚vojske republike Srpske‘. Dakle, uspjeh snaga Zbornoga područja Split u napadu izravno je bio vezan za protuudar srpskih snaga, bilo da je riječ na pravcu prema Glamoču i Grahovu, odnosno na pravcu prema Benkovcu i Biogradu na Moru. Taj se problem, poglavito mogao javiti u situaciji ako bi Srbi odvojili znatne snage s opkoljenoga ‚zaštićenoga područja‘ Bihaća te ih preusmjerili na navedene pravce. Prema prof. dr. Miroslavu Tuđmanu, koji se uključio u diskusiju, problem srpskoga protunapada mogao se javiti četvrtoga dana operacije.

Da bi se riješio taj mogući problem, ministar Gojko Šušak predložio je izvođenje psihološke operacije, odnosno bacanje letaka po Benkovcu i Obrovcu, u kojima bi bili napisani pravci izvlačenja, radi proizvođenja „*pomutnje*” među vojskom i civilima.

Kao spriječiti protuudar srpskih snaga

Predsjednik Tuđman prijedlog ministra obrane Šuška o „*pomutnji*” među Srbima smatrao je prihvatljivim rješenjem. Zato on predlaže: „*Jedan letak ovako, znači opće rasulo, pobjeda Hrvatske vojske uz podršku svijeta itd. Srbi, vi se već povlačite preko itd., a mi vas pozivamo da se ne trebate povlačiti, mi vam jamčimo ... Znači na taj način im dati put, a jamčiti tobože građanska prava itd.*” Ako se žele pravilno i istinito razumjeti ove predsjednikove riječi, one se isključivo moraju promatrati u sklopu operacije oslobađanja okupiranih područja, a ne kao politički stav

hrvatskoga predsjednika o takozvanom ‚rješenju srpskoga pitanja‘. Njihovo utemeljenje, dakle, nije u političkom, nego u vojnom području. U konkretnom slučaju riječi „protuudar srpskih snaga“ i „pomutnja među Srbima“ u funkciji su sprječavanja namjere neprijatelja, u uvjetima kada se nema dovoljno snaga za napad. Zato je više nego racionalno rješenje izazvati pomutnju unutar neprijateljskih redova. To prastaro načelo vojnog umijeća, homo bellicusa prati od trenutka kad je u svoje ruke uzeo prvo oruđe.

Šušakova ‚pomutnja‘ radi sprječavanja srpskoga protuudara na pravcu Knin-Benkovac-Biograd na Moru, i u Tuđmanovoj interpretaciji znači izazvati kod Srba dvojbu – otići ili ostati. U matrici ‚da‘ ili ‚ne‘ Srbi koji žele otići imaju slobodan put, a oni koje ostaju ‚građanska prava‘. ‚Prijeporne‘ riječi ‚*jamčiti tobože građanska prava*‘ toliko mile teoretičarima ‚udruženog zločinačkog pothvata‘, u danom kontekstu oslobodilačke operacije, jednostavno znače drugi krak njihaljke psihološke operacije. Riječ ‚*tobože*‘, kao što je već rečeno, ne odnosi se na postizavanje političkoga cilja bilo javnoga ili tajnoga, nego ona u složaju s riječima ‚*građanska prava*‘ imaju svrhu izazvati kod Srba dvojbu: što činiti. Postići kod protivnika stanje u kojemu se mora zapitati ‚što činiti‘ znači ostvariti pomutnju, koja više ili manje blokira donošenje racionalne odluke, a neprijatelja primorava da odgodi neki unaprijed pripremljeni plan ili da odustane od njega.

Da je ‚pomutnja‘ u srpskim redovima bitna za brzo izvođenje operacije potvrđuje i daljnji tijek rasprave. Prof. dr. Miroslav Tuđman predložit će da se za slanje poruka Srbima nužno rabe elektronski mediji i kaže: ‚*Bolje je ići preko radija i televizije*‘. S tim se prijedlogom složio i predsjednik Tuđman uz napomenu da treba ići s porukama ‚*preko radija i televizije, ali i s letkom*‘.

Ministar Gojko Šušak posebno je nastojao da se letci ‚*bace među njih*‘, jer bi to imalo velikog psihološkog učinka jer bi to značilo ‚*biti nad njima*‘. Te ministrove riječi bile su posljedica učinka letaka koji su 28. lipnja 1995. tijekom mimohoda srpskih snaga na poligonu Slunj bačeni iz bespilotne letjelice. Ti su letci, na vrhuncu ‚svečanosti‘, pali na samu svečanu tribinu, što je izazvalo veliko uznemirenje svih nazočnih.

Do četvrtka neka sve bude spremno

Budući da se predsjednik Tuđman složio s ministrovim prijedlogom, prešlo se na razmatranje uspostave

promidžbenoga stožera, kao i odabira mjesta gdje će za vrijeme operacije boraviti vrhovni zapovjednik. Oko uspostave promidžbenoga stožera nije bilo dvojbi jer je on već postojao. Naime, stožer koji je bio uspostavljen u Posušju za operaciju „*Ljeto-95*“, trebalo je samo premjestiti u Zagreb.

Za mjesto boravka vrhovnoga zapovjednika razmatrane su dvije mogućnosti – Brijuni ili Zagreb. Brijuni su otpali zato što bi se predsjednikov boravak na njima mogao zlonamjerno tumačiti, u smislu – ‚vojska gine‘ a predsjednik planduje,.

Sam se predsjednik složio da Zagreb bude mjesto odakle će zapovijedati jer je to „*apsolutno politički bolje*“, jer će „*tamo biti ambasadori*“, koji su, kako je to ministar obrane rekao „*svoje obavili*“ pa „*će ostati*“.

Nakon što je određeno mjesto odakle će vrhovni zapovjednik zapovijedati operacijom oslobađanja okupiranih područja Republike Hrvatske pod nadzorom snaga UNCRO-a, ministar će obrane zaključiti: „*Kada se sve uzme u obzir, gospodine predsjedniče, moja prosudba je da prije petka mi ne možemo krenuti*“. To je značilo da za završne pripreme ostaju četiri dana.

Potom je slijedila mala ‚prepirka‘ između načelnika Glavnoga stožera generala zbora Červenka te predsjednika Tuđmana i ministra Šuška. Prijepor je bila prva faza operacije. Ali brzo je zaključeno da se više nema što raspravljati jer se „*ide do kraja*“.

U završnici sastanka ministar obrane pokrenou je raspravu o mogućim provokacijama, koje bi bile prikazane kao da ih je izvela srpska strana, a koje bi bile uvodom operaciji. Prihvatio se prijedlog da se one izvedu u zoni odgovornosti generala Mladena Markača i stožernoga brigadira Mirka Noraca. Prvome je zadaća bila ubacivanjem izvidničko-diverzantske skupine isprovocirati topničko djelovanje protivnika, a drugome simulirati protivničko topničko-raketno djelovanje po Gospiću, koje se treba izvesti „*sutra ili prekosutra*“, to jest 1. i 2. kolovoza 1995.

Nakon što su razmotrene ‚provokacije‘, prije samog kraja sastanka vrhovni će zapovjednik reći: „Onda ćemo, gospodo, ovako, u četvrtak (3. kolovoza 1995., op. a.) ja ću doći u Zagreb, reći ću i Šariniću, bit ćemo u Zagrebu, pregovori će se voditi u Ženevi u četvrtak, a vi dotle sve pripremite“.

„*Sve pripremiti*“ značilo je odmor razvijenih snaga, ali i sastanak operativnih timova Glavnoga stožera i operativnih zapovjednika radi usklađivanja operacije „*po vremenu i prostoru*“. Nakon što se s tim prijedlogom složio

i vrhovni zapovjednik, dogovoreno je da vrijeme zajedničkoga sastanaka bude u srijedu 2. kolovoza 1995. u 10 sati.

Pregovori u Ženevi neće donijeti nikakvih rezultata

Na samom kraju ‚Brijunskoga sastanka‘ predsjednik Franjo Tuđman vraća se na poglede i moguće postupke međunarodnih predstavnika, koji bi mogli imati utjecaja na tijek operacije. Tako on kaže: *„Kinkel obećava da će nas Njemačka podržati, ali da ih obavijestimo unaprijed o tome“*, ali i nastavlja *„bit će glavni problem s tim UNCROvcima, s japanskim bubama“*. Naravno, predsjednik je Tuđman mislio na Yasushija Akashija, s kojim je prethodnih dana raspravljao pet sati, i koji mu je iznio da će snage UNCRO-a stati prema Bihaću, što bi značilo moguće sprječavanje hrvatskih snaga na Dinari.

Ministar Šušak prvo je podsjetio predsjednika da Yasushi Akashi u svom prijedlogu govori o granicama ‚srpske Krajine‘ prema Bihaću, i da u sporazumu *„nema Hrvatske“*, a potom je predložio da se u Ženevu ne ide.

Predsjednikov odgovor bio je: *„Čekaj, idem u Ženevu zato da prekrijem ovo, a ne da tamo razgovaram. Neću poslati ministra, nego ću poslati pomoćnika ministra unutarnjih poslova“*. Tuđman zna da pregovori u Ženevi neće donijeti nikakvih rezultata, jer Srbi kupuju vrijeme, jer im to omogućavaju predstavnici međunarodne zajednice i diplomacija pojedinih država. Zato on kaže: *„Znači, poduzet će Rusi u Ujedinjenim narodima sve moguće da utječu na Zagreb, da se Zagreb suzdrži“*. Duboko svjestan moguće međunarodne opstrukcije, hrvatski predsjednik prihvaća pregovore u Ženevi, radi razloga koji sam navodi: *„Da suzbijemo bilo kakav argument, u tom i takvom svijetu, da mi nismo željeli razgovarati“*.

Završne riječi vrhovnoga zapovjednika toga 31. kolovoza 1995. glasile su: *„Znači u duhu onoga što smo sada razgovarali, načelno usuglasiti se na tome. Kažem da je bolje da se sada dogovorite. Svaki, vi za sebe napravite programe, u Stožeru cjelovito ujednačiti, i onda, ne samo po danima, nego po satima usuglasiti kao će stvari ići.“*

Kraj sastanka označila je ova njegova rečenica – *„Polu sata ćete ostati na ručku i onda možete otići“*.

Zaključak

I nakon svega, na kraju ove analize, razuman i dobronamjieran čovjek mora se upitati: Kamo to ide svijet na početku 21. stoljeća, ako se onaj tko se branio i pobijedio u ratu, medijskim i inim pričinama želi proglasiti agresorom na vlastiti teritorij, a njegovo stradanje i žrtva zločinom? Zato neka događaji na 'velikom ratištu' budu pouka da se za istinu treba boriti svagda i na svakom mjestu, unatoč informacijskom ratu, projektiranoj stvarnosti, izjednačavanju subjekta u događajima, nadziranom neredu, proizvodnji pristanka, proizvodnji zaborava i upravljanim krizama. Samo tako, na istini, upravljana kriza na prostoru 'južno od Alpa i sjeverno od Grčke' može postati dio povijesti, i biti zapamćena kao što je ona i bila – laboratorijskim uzorkom u funkciji 'novoga svjetskoga poretka'.